

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 362

Zmiany prawodawstwa gospodarczego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce

Redaktorzy naukow
Tadeusz Kocowski
Katarzyna Marak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Joanna Szynal
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja współfinansowana z budżetu województwa dolnośląskiego

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-450-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Dorota Ambrożuk: Kształtowanie się europejskiego prawa przewozu osób	11
Jan Byrski, Monika Szaraniec: Zmiany w prawie bankowym i ubezpieczeniowym w zakresie pośrednictwa finansowego w okresie transformacji ustrojowej. Część 1: Prawo bankowe	25
Jan Byrski, Monika Szaraniec: Zmiany w prawie bankowym i ubezpieczeniowym w zakresie pośrednictwa finansowego w okresie transformacji ustrojowej. Część 2: Prawo ubezpieczeniowe	36
Monika Chlipała: Promesa w koncesjonowanej działalności gospodarczej ..	49
Marzena Czarnecka: Sposoby zawierania umów z konsumentami w prawie energetycznym od dnia jego powstania do dnia dzisiejszego.....	60
Daniel Dąbrowski: Potrzeba zmian w krajowym prawie przewozowym	70
Joanna Dominowska: Prowadzenie działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe 1989-2014.....	82
Wojciech Fill: Transformacja podatkowych regulacji prawa holdingowego w Polsce	95
Jan Gola: Regulacje antykorupcyjne publicznego prawa gospodarczego a ubieganie się o pozwolenia administracyjne na wykonywanie działalności gospodarczej	109
Jerzy Gospodarek, Katarzyna Marak: Zakres wolności gospodarczej w polskim hotelarstwie w minionym ćwierćwieczu (1989-2014). Część I: Liberalizm gospodarczy w hotelarstwie lat dziewięćdziesiątych XX wieku.....	121
Jerzy Gospodarek, Katarzyna Marak: Zakres wolności gospodarczej w polskim hotelarstwie w minionym ćwierćwieczu (1989-2014). Część II: Świadczenie usług hotelarskich jako wolna działalność gospodarcza na gruncie ustawy o usługach turystycznych z 1997 roku	131
Krzysztof Horubski: Ochrona interesów pracowników w systemie zamówień publicznych – wybrane zagadnienia	146
Janusz Kaspryszyn: Ważne przyczyny wyłączenia wspólnika ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	160
Aneta Kaźmierczyk, Kinga Michałowska: Ewolucja prawa własności w okresie transformacji gospodarczych przełomu XX i XXI wieku.....	182
Tadeusz Kocowski: Komerccjalizacja przedsiębiorstw państwowych a właścicielskie uprawnienia nadzorcze administracji publicznej.....	196
Piotr Kukuryk: Ewolucja pojęcia „konsument” w polskim prawie cywilnym.	211

Michał Kuźnik: Zakres kognicji sądu upadłościowego w przedmiocie za- twierdzenia układu w postępowaniu upadłościowym	227
Jacek Lachner: Problematyka zmian umowy w związku z nadzwyczajną zmianą okoliczności.....	240
Jolanta Loranc-Borkowska: Nowa regulacja rękojmi za wady rzeczy sprze- danej – uwagi ogólne	251
Aleksandra Lubicz-Posochowska: Podmioty odpowiedzialne za czyn nie- uczciwej konkurencji – wprowadzanie w błąd oznaczeniem przedsięwzię- stwa	264
Małgorzata Mędrala: Ochrona małych pracodawców a transformacja ustro- jowa w Polsce – wybrane zagadnienia	274
Ambroży Mituś: Sekurytyzacja i jej uregulowanie w przepisach prawa kra- jowego – zarys problematyki.....	286
Aleksandra Nowak-Gruca: Środki ochrony praw własności przemysłowej w okresie transformacji ustrojowej (zagadnienia materialnoprawne).....	300
Aldona Piotrowska: Zmiany ustawodawstwa gospodarczego regulującego zawód pośrednika w obrocie nieruchomościami.....	315
Katarzyna Poroś: Prokura oddziałowa	330
Agnieszka Sobiech: Podmiotowość podatkowa spółek osobowych na prze- strzeni ostatnich 25 lat	342
Tomasz M. Szczurowski: Opcje na prawa udziałowe w procesach inwestycji w spółki niepubliczne	357
Ryszard Szostak: Rozpoznawanie sporów przedumownych z zakresu zamó- wień publicznych po reaktywowaniu mechanizmów rynkowych.....	370
Andrzej Śmieja: W sprawie funkcji realizowanych przez karę umowną	387
Krzysztof Wesolowski: Konsekwencje sposobu unormowania ochrony pasa- żerów w prawie Unii Europejskiej	399
Magdalena Wilejczyk: Przemiany polskiego prawa firmowego. Wokół (nie)zbywalności firmy	413
Bartosz Ziemblicki: Współpraca Polski z międzynarodowymi organizacjami gospodarczymi w okresie transformacji ustrojowej	424

Summaries

Dorota Ambrożuk: Shaping the European law concerning the carriage of passengers	23
Jan Byrski, Monika Szaraniec: Changes in banking and insurance law in the range of financial intermediation during the period of political transforma- tion. Part 1 – Banking law	35
Jan Byrski, Monika Szaraniec: Changes in banking and insurance law in the range of financial intermediation during the period of political transforma- tion. Part 2 – Insurance law	48

Monika Chlipała: A promise in licensed economic activity.....	59
Marzena Czarnecka: Ways of concluding contracts with customers in energy law from the date of its establishment till nowadays.....	69
Daniel Dąbrowski: The need for change in the domestic transport law	81
Joanna Dominowska: Non-governmental organizations business activity 1989-2014	94
Wojciech Fill: Transformation of tax adjustment of holding law in Poland....	108
Jan Gola: Anti-corruption regulations of the public economic law and applying for administrative permission to conduct business activity	120
Jerzy Gospodarek, Katarzyna Marak: The scope of economic freedom in Polish hospitality in the last twenty five years (1989-2014). Part 1: Economic liberalism in hospitality in the 1990s.....	130
Jerzy Gospodarek, Katarzyna Marak: The scope of economic freedom in Polish hospitality in the last twenty five years (1989-2014). Part 2: Providing hotel services as a free economic activity based on the 1997 tourist services act.....	145
Krzysztof Horubski: Protection of the interests of workers in the public procurement system – selected issues.....	159
Janusz Kaspryszyn: Important causes of the exclusion of a shareholder from limited liability company	181
Aneta Kaźmierczyk, Kinga Michałowska: The evolution of ownership during the economic transformation of the turn of XX th and XXI st century ...	195
Tadeusz Kocowski: Commercialization of state companies vs. ownership supervision rights of public administration.....	210
Piotr Kukuryk: Evolution of the notion of ”consumer” in the Polish Civil Law	226
Michał Kuźnik: Scope of cognition of the bankruptcy court’s approval of the arrangement in bankruptcy proceedings.....	239
Jacek Lachner: Problem of contract changes in connection with the exceptional change of circumstances	250
Jolanta Loranc-Borkowska: New regulation of the warranty for defects of a sold thing – general comments	263
Aleksandra Lubicz-Posochowska: Entities responsible for an act of unfair competition – misleading indication of the company.....	273
Małgorzata Mędrala: Protection of small employers vs. political transformation in Poland – selected problems	285
Ambroży Mituś: Securitization and regulations pertaining to it in the national legal provisions – outline of the issue.....	299
Aleksandra Nowak-Gruca: Protection measures of industrial property rights in the times of political transformation (substantive issues)	314
Aldona Piotrowska: Changes in the legislation governing the profession of the real estate agent.....	329

Katarzyna Poroś: Branch commercial proxy	341
Agnieszka Sobiech: Tax subjectivity of partnerships in the last 25 years.....	356
Tomasz M. Szczurowski: Options on share-related rights in the processes of private equity investments	369
Ryszard Szostak: Recognizing pre-contractual disputes in public procurement after the reactivation of market mechanisms	386
Andrzej Śmieja: Functions of stipulated penalty	398
Krzysztof Wesółowski: The consequences of the method of protection of passengers in the European Union law	412
Magdalena Wilejczyk: Transformations of the Polish corporate law. Around the (non)transferability of the entrepreneur's name	423
Bartosz Ziemblicki: Cooperation of Poland with international economic organizations during the period of political transformation.....	432

Piotr Kukuryk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

EWOLUCJA POJĘCIA „KONSUMENT” W POLSKIM PRAWIE CYWILNYM

Streszczenie: Prace legislacyjne nad wdrożeniem do prawa polskiego postanowień dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów stanowią asumpt do podjęcia dyskusji nad kształtem kodeksowej definicji konsumenta. W artykule analizie poddano w szczególności definicje kodeksowe sformułowane kolejno w art. 384 § 3 k.c. oraz w art. 22¹ k.c. (w brzmieniu sprzed i po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta). Punkt odniesienia dla prowadzonych rozważań wyznacza pojęcie konsumenta ukształtowane w prawie Unii Europejskiej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że sama treść definicji konsumenta, jak również przyjęty sposób jej interpretacji muszą być zgodne z prawem unijnym.

Słowa kluczowe: pojęcie konsumenta, definicja, ewolucja, wdrażanie prawa unijnego, Kodeks cywilny.

DOI: 10.15611/pn.2014.362.16

1. Wstęp

Zakończone niedawno prace legislacyjne nad wdrożeniem do prawa polskiego postanowień dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów¹ stanowią asumpt do podjęcia kolejnej dyskusji nad optymalnym kształtem kodeksowej definicji konsumenta w aspekcie jej zgodności z prawem unijnym oraz z potrzebami obrotu gospodarczego (w tym zwłaszcza tzw. obrotu konsumenckiego opartego na stosunkach umownych przedsiębiorcy z konsumentem)². Uchwalona ostatecznie przez Sejm, po rozpatrzeniu poprawek Senatu, ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsu-

---

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE seria L 304/64 z dnia 22 listopada 2011 r.).

² O umowach jednostronnie handlowych zob. S. Włodyka [w:] S. Włodyka, (red.), *System prawa handlowego. Prawo umów handlowych. Tom 5*, Warszawa 2006, s. 28.

menta³ zmieniła (choć w ograniczonym względem pierwotnego projektu zakresie) dotychczasową treść art. 22¹ k.c.⁴, formułującego definicję legalną tego pojęcia, relevantną nie tylko na gruncie prawa cywilnego (prywatnego), lecz także licznych aktów o charakterze publicznoprawnym⁵. Wspomniana definicja wpływa także na wykładnię art. 76 konstytucji⁶, nakładającego na władze publiczne obowiązek zapewnienia konsumentom (wraz z użytkownikami i najemcami) ochrony przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Przedmiotem rozważań zawartych w niniejszym artykule jest zwięźle przedstawienie ewolucji pojęcia „konsument” w polskim prawie cywilnym⁷. Termin ten, przejęty do języka prawnego z nauk ekonomicznych⁸, wprowadzono po raz pierwszy do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny⁹, upoważniając, w znowelizowanym art. 384 k.c., Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych warunków zawierania i wykonywania umów z udziałem konsumentów, w wypadkach gdy wymaga tego ochrona ich interesów. W oparciu o to upoważnienie Rada Ministrów uchwaliła w dniu 30 maja 1995 r. rozporządzenie w sprawie szczególnych warunków zawierania i wykonywania umów sprzedaży rzeczy ruchomych z udziałem konsumentów¹⁰, w którym po raz pierwszy na użytek prawa cywilnego zdefiniowano konsumenta jako „każdego, kto nabywa towar dla celów nie związanych z działalnością gospodarczą” (§ 3 pkt 2 rozporządzenia). Z uwagi na zakres przedmiotowy i podmiotowy tego rozporządzenia definicja ta nie miała jednak charakteru uniwersalnego, odnosząc się jedynie do zawierania i wykonywania umów sprzedaży rzeczy ruchomych (towarów) przez konsumenta ze sprzedawcą, rozumianym jako każdy, „kto zawodowo prowadzi sprzedaż towarów” (§ 3 pkt 1 rozporządzenia).

Zainicjowane w dniu 31 marca 1998 r. negocjacje akcesyjne, których pierwszy etap stanowił przegląd (ang. *screening*) ustawodawstwa polskiego z punktu widzenia jego zgodności z prawem wspólnotowym (unijnym), przyczyniły się do przyspieszenia prac legislacyjnych nad wdrożeniem do polskiego porządku prawnego

³ Dz.U. poz. 827; dalej jako PrKonU. Zgodnie z art. 55 PrKonU ustawa wejdzie w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. 25 grudnia 2014 r.

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 121; dalej jako k.c.).

⁵ Zob. np. odesłanie zawarte w art. 4 pkt 12 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. nr 50, poz. 331 z późn. zm.).

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁷ Rys historyczny pojęcia konsumenta przedstawia m.in. A. Malarewicz, *Konsument a reklama. Studium cywilnoprawne*, Warszawa 2009, s. 105-111.

⁸ Tak (wśród wielu) Cz. Żuławska, [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, tom 1*, Warszawa 2002, s. 126.

⁹ Dz.U. nr 55, poz. 321 z późn. zm.

¹⁰ Dz.U. nr 64, poz. 328.

unijnych dyrektyw konsumenckich. Ich efektem było uchwalenie w dniu 2 marca 2000 r. ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny¹¹, zmieniającej m.in. dotychczasowe brzmienie art. 384 k.c. Zgodnie z nowo dodanym art. 384 § 3 k.c. za konsumenta uznano „osobę, która zawiera umowę z przedsiębiorcą w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą”. Sposób, w jaki wprowadzono do Kodeksu cywilnego definicję konsumenta, właściwie od początku stanowił przedmiot kontrowersji w doktrynie. Podstawowy problem (systemowy) wynikał z umieszczenia tej definicji wśród przepisów regulujących problematykę wzorców umownych. Nie było więc jasne, czy ma ona charakter uniwersalny i określa znaczenie pojęcia „konsument” na użytek całego prawa cywilnego¹², czy też z racji zamieszczenia jej wśród przepisów regulujących problematykę wzorców umownych nie znajduje ona zastosowania w odniesieniu do konsumenckich ustaw szczególnych¹³.

Istniejący stan prawny uległ kolejnej zmianie w następstwie dokonanej w dniu 14 lutego 2003 r. nowelizacji Kodeksu cywilnego¹⁴. Uchylono wówczas art. 384 § 3 k.c., wprowadzając jednocześnie do części ogólnej Kodeksu cywilnego (w art. 22¹ k.c.) nową definicję legalną konsumenta, obejmującą swoim zakresem „osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”. Umieszczenie tej definicji wśród przepisów części ogólnej Kodeksu cywilnego miało – w zamierzeniu projektodawców – świadczyć o jej podstawowej doniosłości dla całego systemu prawa cywilnego¹⁵.

To określenie pojęcia „konsument” zostało ostatecznie doprecyzowane w powołanej już ustawie o prawach konsumenta¹⁶ poprzez wyraźne wskazanie na przed-

¹¹ Tekst jedn. Dz.U. 2012, poz. 1225.

¹² Tak np. W. Popiołek, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2002, s. 793.

¹³ Tak np. Cz. Żuławska, [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz...*, s. 127; B. Gnela, *Tworzenie nowego systemu ochrony konsumenta w prawie polskim*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chranowie, Prace Naukowe nr 5, 2000, s. 64.

¹⁴ Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 49, poz. 408).

¹⁵ Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 666 z dnia 2 lipca 2002 r., s. 19). Wbrew postulowanej uniwersalności kodeksowej definicji z art. 22¹ k.c., niektóre akty prawne definiowały to pojęcie w sposób samodzielny. Przykładowo zgodnie z art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. nr 100, poz. 1081 z późn. zm.) konsumentem była „osoba fizyczna, która zawiera umowę z przedsiębiorcą w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą”. Powyższą ustawę uchylili z dniem 18 grudnia 2011 r. nowa ustawa o kredycie konsumenckim (z dnia 12 maja 2011 r., Dz.U. 2011 nr 126, poz. 715 z późn. zm.), odsyłająca już w art. 5 pkt 1 do kodeksowej definicji konsumenta. Obowiązujące autonomiczne definicje konsumenta było, jak się wydaje, konsekwencją braku systemowego podejścia ustawodawcy do kolejnych nowelizacji ustaw z zakresu prawa konsumenckiego. Koncentrując się na konkretnej nowelizacji, ustawodawca zdawał się często zapominać o jej oddziaływaniu na pozostałe elementy systemu prawa.

¹⁶ Zob. art. 44 pkt 1 PrKonU nowelizujący art. 22¹ k.c.

siębiorcę jako drugą stronę dokonywanej przez niego czynności prawnej. Za konsumenta uznano zatem „osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą [podkreślenie Piotr Kukuryk] czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”.

Powołane powyżej kodeksowe definicje konsumenta zostały ujęte w formę reguł znaczeniowych (ustawodawca określa podmioty, które „uważa się” za konsumenta)¹⁷, łączących w sobie kryterium podmiotowe i przedmiotowe¹⁸. Warto prześledzić zatem (w ujęciu chronologicznym) treść, jaką nadano obu tym elementom. Punkt odniesienia dla prowadzonych rozważań stanowi pojęcie konsumenta obowiązujące w prawie Unii Europejskiej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że sama treść definicji konsumenta, jak również przyjęty sposób jej interpretacji muszą być zgodne z prawem unijnym¹⁹.

2. Podmiotowy zakres definicji konsumenta

Z zestawienia treści powołanych definicji konsumenta wynika, że ich zakres podmiotowy uległ z czasem istotnemu ograniczeniu. Nieobowiązujący już art. 384 § 3 k.c. wskazywał ogólnie na „osobę”, co pozwalało na objęcie ochronnym reżimem regulacji konsumenckich nie tylko osób fizycznych, lecz także osób prawnych oraz tzw. niepełnych osób prawnych²⁰. Definicja kładła zatem nacisk nie na prawny status (kwalifikację) podmiotu, lecz na rolę, w której występował on w konkretnej umowie. Takie rozszerzenie zakresu podmiotowego definicji konsumenta uznano w doktrynie za dopuszczalne (aczkolwiek nie bez podnoszonych zastrzeżeń)²¹

¹⁷ Tak Cz. Żuławska, [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz...*, s. 127.

¹⁸ T. Sokołowski, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 106.

¹⁹ Podkreślenia wymaga przy tym brak *de lege lata* uniwersalnej definicji konsumenta w dyrektywach unijnych (mimo dostrzegalnych w ostatnich działaniach legislacyjnych instytucji UE tendencji do ujednoczenia znaczenia tego pojęcia). Jak zauważa A. Kunkiel-Kryńska, „dyrektywy zawierające definicję legalną konsumenta oparte są na założeniu ochrony pewnej kategorii interesów, dlatego definicja taka ma zmienną treść w zależności od celu, jakemu służy dyrektywa” (A. Kunkiel-Kryńska, *Metody harmonizacji prawa konsumenckiego w Unii Europejskiej i ich wpływ na procesy implementacyjne w państwach członkowskich*, Warszawa 2013, s. 261). Porównawcza analiza ich treści prowadzi do wniosku, że odnoszą się one zazwyczaj do osoby fizycznej działającej w celach niezwiązanych (w jakikolwiek sposób) z jej (różnie dookreślaną) działalnością gospodarczą. Tak m.in. B. Gnela, *Umowa konsumencka w polskim prawie cywilnym i prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2013, s. 137; M. Ebers, *The notion of "consumer"*, [w:] *Consumer Law Compendium. Comparative Analysis*, University of Bielefeld, http://www.eu-consumer-law.org/consumerstudy_full_en.pdf, s. 715 (dostęp 25 czerwca 2014 r.).

²⁰ Tak np. E. Łętowska, *Ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 87. Art. 384 § 3 k.c. rozszerzał zatem potoczne znaczenie pojęcia „konsument”, odnoszące się wyłącznie do osób fizycznych. Tak W. Popiołek, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 793.

²¹ Wątpliwości co do dopuszczalności rozszerzenia podmiotowego zasięgu ochrony podnosiła m.in. Cz. Żuławska, [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz...*, s. 127. Zob. także B. Gnela, *Pojęcie kon-*

z uwagi na minimalny (w początkowym okresie) charakter unijnych dyrektyw konsumenckich, pozwalających państwom członkowskim na ustanowienie w swoich ustawodawstwach wewnętrznych korzystniejszych przepisów chroniących konsumenta w zakresie regulowanym daną dyrektywą, przy poszanowaniu wszakże ich zobowiązań traktatowych oraz wynikających z ogólnych zasad prawa unijnego²².

Dokonana w 2003 r. zmiana ograniczyła podmiotowy zakres definicji konsumenta wyłącznie do osób fizycznych. Jak podniesiono w uzasadnieniu ustawy nowelizującej, „koncepta taka zdecydowanie zwyciężyła w prawie UE”²³. Wskazano także, że utrzymywanie szerszego pojęcia konsumenta „prowadzi do pogorszenia sytuacji polskich przedsiębiorstw w porównaniu z przedsiębiorstwami zagranicznymi i z tych gospodarczych względów jest niepożądane”²⁴. Także ostatnia nowelizacja (jeszcze nieobowiązująca) nie wprowadziła w tym względzie żadnych zmian, utrzymując dotychczasowe zawężenie pojęcia konsumenta wyłącznie do osób fizycznych. Ujęcie takie dominuje także w unijnych dyrektywach konsumenckich, definiujących na ogół jednolicie²⁵ konsumenta jako osobę fizyczną²⁶. Dostrzegalne w prawie unijnym odejście od modelu harmonizacji minimalnej na rzecz harmonizacji zupełnej, zakładającej jednolite i wyczerpujące uregulowanie danej materii prawnej w ustawodawstwie wewnętrznym, ogranicza przy tym swobodę implementacyjną państw członkowskich w zakresie modyfikacji wzorca regulacyjnego określonego we wdrażanej dyrektywie²⁷. Ograniczenie autonomii legislacyjnej prawodawcy krajowego

---

umenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim, [w:] B. Gnela (red.), *Ochrona konsumenta usług finansowych. Wybrane zagadnienia prawne*, Warszawa 2007, s. 29, 32.

²² Jednoznacznie przeciwko takiej możliwości opowiedziała się M. Pecyna (*Komentarz do zmiany art.22(1) Kodeksu cywilnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 49 poz. 408*), [w:] M. Olczyk, M. Pecyna, *Komentarz do niektórych przepisów kodeksu cywilnego, zmienionych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.03.49.408)*; tekst (w wersji elektronicznej) System Informacji Prawnej Lex/el. 2003, wskazując, że dopuszczalność podniesienia poziomu ochrony należy odnieść wyłącznie do kwestii przedmiotowych (czyli przyznanych uprawnień lub obowiązków), a nie podmiotowych.

²³ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw wraz z uzasadnieniem (druk sejmowy nr 666 z dnia 2 lipca 2002 r.), s. 20-21.

²⁴ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny..., s. 21. Por. także Z. Radwański, *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r.*, „Przełęcz Sądowy” 2003, nr 7-8, s. 14. Ze stanowiskiem tym polemizuje S. Koroluk, *Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 10, s. 440-441.

²⁵ Wyjątkowy charakter ma definicja konsumenta zawarta w dyrektywie Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz.Urz. WE seria L 158/59 z dnia 23 czerwca 1990 r.), obejmująca swoim zakresem „każdego, kto nabywa imprezę turystyczną lub wyraża zgodę na jej nabycie (*główny kontrahent*) lub osobę, w imieniu której główny kontrahent wyraża zgodę na nabycie imprezy (*inni beneficjenci*) bądź osobę, na którą główny kontrahent lub którykolwiek z innych beneficjentów przenosi prawa do udziału w imprezie (*cesjonariusz*)”.

²⁶ Ich przeglądą dokonała B. Gnela, *Umowa konsumencka...*, s. 121-125.

²⁷ A. Kunkiel-Kryńska, wyd. cyt., s. 203.

odnosi się jednak wyłącznie do zagadnień objętych harmonizacją. Za zgodne z prawem unijnym należałoby zatem uznać rozszerzenie podmiotowego zakresu definicji konsumenta na podmioty inne niż osoby fizyczne w odniesieniu do kwestii pozostających poza obszarem harmonizacji²⁸. Na możliwość taką wskazuje zresztą *explicite* motyw 13 preambuły dyrektywy 2011/83/UE, potwierdzający kompetencje państw członkowskich do stosowania przepisów tej dyrektywy w odniesieniu do dziedzin nieobjętych jej zakresem²⁹. W aspekcie podmiotowym za dopuszczalne uznano zatem rozszerzenie stosowania przepisów dyrektywy 2011/83/UE na „osoby prawne lub osoby fizyczne, które nie są *konsumentami* w rozumieniu [...] dyrektywy, takie jak: organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa rozpoczynające działalność lub małe i średnie przedsiębiorstwa”. Powyższe sformułowanie nie powinno być jednak, jak się wydaje, traktowane jako zachęta dla państw członkowskich do wprowadzania w ustawodawstwach wewnętrznych *sui generis* dualizmu definicyjnego w obszarach objętych i nieobjętych harmonizacją, lecz jako usankcjonowanie tych sytuacji, gdy w krajowym systemie prawnym przyjęto już w przeszłości (zwłaszcza w okresie dominacji dyrektyw konsumenckich opartych na modelu harmonizacji minimalnej) szersze rozumienie pojęcia konsumenta³⁰. Paradoksalnym następstwem harmonizacji maksymalnej mogłoby być bowiem obniżenie dotychczas istniejącego standardu ochrony niektórych kategorii podmiotów uznawanych przez ustawodawcę krajowego za konsumentów³¹.

W wypowiedziach doktryny na ogół jednolicie podkreśla się, że „wyróżnienie pojęcia konsumenta i obrotu konsumenckiego tylko wtedy ma sens, gdy drugą stroną stosunku prawnego jest przedsiębiorca”³². Definicja konsumenta powinna zatem

---

²⁸ Tak B. Gnella, *Umowa konsumencka...*, s. 121; M. Hesselink, *Towards a Sharp Distinction between b2b and b2c? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive*, „European Review of Private Law” 2010, nr 1, s. 74. Zob. także wyrok ETS z dnia 14 marca 1991 r. w sprawie C-361/89 *Di Pinto* (punkty 22-23 uzasadnienia).

²⁹ W myśl powołanego motywu 13 preambuły dyrektywy 2011/83/UE „państwa członkowskie mogą zatem utrzymać w mocy lub wprowadzić przepisy krajowe, odpowiadające wszystkim lub niektórym przepisom niniejszej dyrektywy, w odniesieniu do umów nieobjętych zakresem jej stosowania”.

³⁰ W nieoficjalnej nocie Komisji Europejskiej z dnia 9 października 2009 r. *The Proposal for a Directive on Consumer Rights: Scope, relationship with national general contract law and relationship with other community legislation* (http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/docs/note_CDR_en.pdf; dostęp 8 lipca 2014 r.), uznając kompetencję państw członkowskich do objęcia ochroną konsumencką organizacji pozarządowych lub małych przedsiębiorców, stwierdzono jednocześnie, że „these NGOs or businessmen should not be referred to as *consumers* [podkreślenie Piotr Kukuryk] as that would be incompatible with the definition in the proposal”.

³¹ Tak również M. Kingisepp, A. Värvi, *The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive – a Significant Change of Paradigm?*, „Juridica International” nr XVIII, 2011, s. 49, http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2011_1_44.pdf (dostęp 27 czerwca 2014 r.).

³² W.J. Katner, *Przedsiębiorca i konsument w projekcie Księgi pierwszej Kodeksu cywilnego – do czego zmierza Komisja Kodyfikacyjna?*, [w:] M. Modrzejewska (red.), *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji, czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, Warszawa 2010, s. 369.

wskazywać także na adresata dokonywanej przez niego czynności prawnej. Czynił tak uchylony art. 384 § 3 k.c., w którym uzyskanie statusu konsumenta warunkowane było zawarciem przez podmiot (osobę) umowy z przedsiębiorcą³³. Z relatywnym charakterem pojęcia konsumenta zerwano natomiast w art. 22¹ k.c., abstrahując od bliższego dookreślenia drugiej strony stosunku cywilnoprawnego nawiązanego z jego udziałem. Pomimo wprowadzonej zmiany w doktrynie i orzecznictwie³⁴ przeważa stanowisko wykluczające możliwość uznania za konsumenta osoby fizycznej pozostającej w relacji z podmiotem innym niż przedsiębiorca. Symptomatyczna jest wypowiedź P. Mostowika, który zauważa, że „przeciwny pogląd nie byłby racjonalny – pojęciowo eliminowałby bowiem istnienie tzw. zwykłego obrotu cywilnoprawnego między nieprofesjonalistami”³⁵. Ograniczenie podmiotowego zakresu definicji konsumenta wyłącznie do osoby fizycznej dokonującej czynności prawnej z przedsiębiorcą, choć uzasadnione systemowo i celowościowo³⁶, pozostaje *de lege lata* w sprzeczności z wykładnią językową art. 22¹ k.c., w świetle której drugą stroną tej czynności może być dowolny podmiot prawa cywilnego³⁷. Przepis ten nie powinien być jednak interpretowany w oderwaniu od regulacji okołokodeksowych, ustanawiających poszczególne instrumenty służące ochronie praw konsumenta (np. w umowach zawieranych na odległość, poza lokalem przedsiębiorstwa, kredytu konsumenckiego). To właśnie one dookreślają podmiotowy zakres tej definicji, wskazując na przedsiębiorcę jako adresata dokonywanej przez niego czynności prawnej³⁸. Z (pozornie) jednostronnym charakterem obecnej definicji konsumenta³⁹

³³ Wobec braku kodeksowej definicji przedsiębiorcy (wprowadzono ją do art. 43¹ k.c. dopiero wymienioną w przypisie 14 ustawą z dnia 14 lutego 2003 r.) pojęciu temu nadawano na ogół znaczenie wynikające z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178 z późn. zm.; dalej jako PrDGU). Zob. W. Popiołek, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 793.

³⁴ Zob. np. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 sierpnia 2012 r. (sygn. akt I ACz 399/12), w którym podkreślono, że „o konsumentcie jako podmiocie stosunku prawnego można mówić jedynie w korelacji z przedsiębiorcą”.

³⁵ P. Mostowik, *Uwagi dotyczące rozwoju prawa konsumenckiego na tle nowelizacji kodeksu cywilnego z 2003 r.*, „Radca Prawny” 2003, nr 4, s. 41.

³⁶ J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003, nr 6, s. 31.

³⁷ M. Skory, *Znaczenie kodeksowej definicji konsumenta dla wyodrębnienia tzw. obrotu konsumenckiego*, [w:] J. Frąckowiak (red.), *Przegląd Prawa i Administracji. Tom LXIV. Rozprawy z prawa handlowego*, Wrocław 2004, s. 184-186. Na taki rezultat wykładni językowej zwraca również uwagę B. Gnella, *Pojęcie konsumenta...*, s. 36.

³⁸ B. Gnella, *Pojęcie konsumenta...*, s. 37; M. Pazdan, [w:] M. Safjan (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom I*, Warszawa 2007, s. 1000. Ujęcie takie dominuje także w unijnych dyrektywach konsumenckich definiujących konsumenta w oderwaniu od pojęcia przedsiębiorcy. Okoliczność, że kontrahentem konsumenta musi być przedsiębiorca, wynika natomiast z przepisów określających ich zakres zastosowania (zob. np. art. 2 pkt 1 w zw. z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2011/83/UE).

³⁹ Na jednostronność definicji konsumenta w brzmieniu nadanym jej nowelą z dnia 14 lutego 2003 r. zwrócił uwagę P. Mostowik, wyd. cyt., s. 41.

zrywa natomiast ostatnia nowelizacja art. 22¹ k.c., wprost odnosząc to pojęcie do przedsiębiorcy, tak jak czynił to uprzednio art. 384 § 3 k.c. Powrót do definiowania konsumenta jako podmiotu pozostającego w określonej relacji z przedsiębiorcą sprawi, że każdorazowo konieczne będzie ustalenie, czy kontrahent konsumenta spełnia przesłanki uznania go za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 43¹ k.c. Może się zatem okazać, że osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (a więc posiadająca status prawny konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. przed nowelizacją) nie będzie jednak korzystała z ochrony jako konsument w relacjach z takimi podmiotami, których działalność ma co prawda charakter profesjonalny, lecz nie może zostać uznana za gospodarczą w rozumieniu art. 43¹ k.c. (np. parafią organizującą imprezę turystyczną, gminą świadczącą usługi edukacyjne w oparciu o przygotowany jednostronnie wzorzec umowy)⁴⁰. Analogicznie jak w przypadku konsumenta również wykładnia pojęcia „przedsiębiorca” powinna być zgodna z jego definicjami przyjętymi w poszczególnych dyrektywach konsumenckich. Niektóre z nich szeroko ujmują zakres podmiotowy tego pojęcia, przyjmując, że obejmuje ono „każdą osobę fizyczną lub każdą osobę prawną, niezależnie od tego, czy jest to podmiot publiczny czy prywatny” (art. 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83/UE).

3. Przedmiotowy zakres definicji konsumenta

Nabycie przez podmiot statusu konsumenta warunkowane jest także charakterem podejmowanej przez niego aktywności. Definicja konsumenta, co podkreśla się w literaturze, ma zatem charakter funkcjonalny, kładąc nacisk na pełnioną przez jednostkę w określonym układzie sytuacyjnym rolę ekonomiczną⁴¹. Jak podkreśla Z. Radwański, „nie jest to więc jakiś formalnie wyróżniony trwałymi cechami swoisty rodzaj podmiotu prawnego”⁴². „Bycie konsumentem” nie stanowi przeszkody do działania przez ten sam podmiot w charakterze przedsiębiorcy w innym stanie faktycznym⁴³.

Określając rodzaj aktywności podejmowanej przez konsumenta, nieobowiązujący już art. 384 § 3 k.c. łączył to pojęcie ze stosunkiem umownym⁴⁴, wskazując na „osobę, która zawiera umowę z przedsiębiorcą”. Przedmiotowy zakres pojęcia „konsument” rozszerzono następnie w art. 22¹ k.c., zastępując zwrot mówiący o „zawieraniu umowy” ogólniejszym sformułowaniem wskazującym na „dokonywanie czynności prawnej”. Wprowadzona zmiana miała w zamierzeniu ustawodawcy wyeliminować wątpliwości towarzyszące kwalifikacji prawnej podmiotu dokonującego

⁴⁰ Tak również B. Gnela, *Umowa konsumencka...*, s. 135.

⁴¹ T. Sokołowski, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 106.

⁴² Z. Radwański, wyd. cyt., s. 14.

⁴³ Oznacza to, że „status osoby fizycznej, jako konsumenta, w rozumieniu art. 22¹ k.c. powinien być oceniany na chwilę dokonywania czynności prawnej” (tak Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt V ACa/96/12).

⁴⁴ Por. Cz. Żuławska, [w:] G. Bieniek (red.), *Komentarz...*, s. 127.

jednostronnej czynności prawnej pozostającej w związku ze stosunkiem umownym (np. odstępującej od zawartej umowy)⁴⁵. Pominięcie w pierwotnej redakcji art. 22¹ k.c. adresata dokonywanej przez konsumenta czynności prawnej mogło jednak, zdaniem niektórych autorów, stanowić argument na rzecz uznania za konsumenta np. osoby fizycznej sporządzającej testament⁴⁶. Możliwość takiej wykładni wyklucza natomiast omówiona już uprzednio nowelizacja art. 22¹ k.c. dokonana ustawą o prawach konsumenta.

Wskazany w art. 22¹ k.c. rodzaj aktywności współokreślającej przedmiotowy zakres definicji konsumenta, choć szeroki, nie oddaje jednak w pełni znaczenia tego pojęcia ukształtowanego w dyrektywach unijnych. Definiując ten podmiot, w miejsce kodeksowej formuły ograniczonej wyłącznie do dokonywania czynności prawnej, posługują się one szerszym pojęciem „działania”. Ujmują one zatem konsumenta jako osobę fizyczną, która **działa** (ang. *acting*, fr. *agit*) w celach niezwiązanych z (różnie denominowaną) działalnością profesjonalną⁴⁷. „Działanie”, obejmujące także czynności faktyczne, w przeciwieństwie do „dokonywania czynności prawnej”, nie zakłada jako koniecznej przesłanki uznania za konsumenta złożenia przez niego oświadczenia woli, stanowiącego konieczny element każdej czynności prawnej⁴⁸. Z wykładni językowej art. 22¹ k.c. nie wynika przykładowo możliwość uznania za konsumenta osoby fizycznej w stadium przedkontraktowym, inicjującym dopiero przyszłą aktywność podmiotu, której efektem finalnym może być zawarcie umowy⁴⁹. Szkoda zatem, że ustawodawca po raz kolejny nie skorzystał z możliwości zapewnienia pełnej zgodności kodeksowej definicji konsumenta z wzorcem zawartym w dyrektywach unijnych. Uniknięto by w ten sposób ekstensywnej wykładni art. 22¹ k.c., koniecznej *de lege lata* z uwagi na wymóg prounijnej wykładni prawa krajowego⁵⁰. Nie można przy tym zgodzić się z wyrażanym niekiedy w literaturze poglądem, jakoby problem ten miał jedynie charakter redakcyjny i wynikał z przyjętych w prawie polskim uwarunkowań legislacyjnych⁵¹. Pojęcie „działania” nie jest przecież obce Kodeksowi cywilnemu⁵².

⁴⁵ Z. Radwański, wyd. cyt., s. 15.

⁴⁶ Tak J. Strzebińczyk, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 57.

⁴⁷ Zob. uwagi zawarte w przypisie 19.

⁴⁸ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009, s. 215.

⁴⁹ Zwłaszcza wtedy, gdy podmiot ten jest jedynie pasywnym adresatem jednostronnych działań podejmowanych przez przedsiębiorcę (np. kierowanych do niego reklam, ogłoszeń). Tak trafnie M. Skory, wyd. cyt., s. 190.

⁵⁰ Postulat zastąpienia czynności prawnej „działaniem” konsumenta konsekwentnie podnosi B. Gnela. Zob. przykładowo B. Gnela, *Problem zgodności niektórych definicji i instytucji polskiego prawa konsumenckiego z prawem unijnym*, [w:] J. Frąckowiak, R. Stefanicki (red.), *Ochrona konsumenta w prawie polskim na tle koncepcji effet utile*, Wrocław 2011, s. 56; B. Gnela, *Umowa konsumencka...*, s. 136.

⁵¹ Tak B. Sołtys, [w:] B. Kaczmarek-Templin, P. Stec, D. Szostek (red.), *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz*, Warszawa 2014, s. 283.

⁵² Np. w art. 43² § 1 k.c.: „przedsiębiorca działa pod firmą”.

Wskazany powyżej rodzaj aktywności (zawieranie umowy, dokonywanie czynności prawnej) nie może pozostawać przy tym w bezpośrednim związku z prowadzoną przez ten podmiot działalnością profesjonalną. Dookreślając to kryterium, nieobowiązujący już art. 384 § 3 k.c. wskazywał na cel umowy, który powinien być inny niż bezpośrednio związany z działalnością gospodarczą⁵³. Odwołanie do „celu” umowy (czynności prawnej) pominięto natomiast w kodeksowej definicji konsumenta z art. 22¹ k.c., pozostawiając jednocześnie negatywną przesłankę braku bezpośredniego związku dokonywanej czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową. Kodeksowe definicje konsumenta nie wskazują jednak, w jaki sposób ustalać brak tego związku – czy decydujące znaczenie należy przypisać kryteriom obiektywnym, czy subiektywnym⁵⁴. Nie wydaje się przy tym, by odpowiedź na to pytanie determinowała rezygnacja w definicji konsumenta z kryterium „celu” dokonywanej czynności prawnej⁵⁵. Ze względu na bezpieczeństwo obrotu decydujące znaczenie (zarówno uprzednio, jak i obecnie) należy przypisać kryteriom obiektywnym lub indywidualnym uzgodnieniom poczynionym przez strony konkretnej czynności prawnej⁵⁶. Bez znaczenia dla oceny braku tego związku pozostają natomiast jednostronne, nieujawnione motywy, pozostające wyłącznie w świadomości podmiotu, który aspiruje do uznania go za konsumenta.

Omówienia wymaga w tym miejscu przesłanka braku **bezpośredniego** związku aktywności podmiotu (zawieranej umowy, dokonywanej czynności prawnej) z jego działalnością profesjonalną. Wykładnia językowa kodeksowych definicji konsumenta sformułowanych w art. 384 § 3 k.c. oraz art. 22¹ k.c. pozwala na wyróżnienie trzech kategorii czynności prawnych (umów): niezwiązanych z działalnością profesjonalną, związanych z nią w sposób pośredni, a także związanych z nią w sposób bezpośredni⁵⁷. O ile identyfikacja czynności prawnych (umów) zaliczanych do pierwszej z wyróżnionych kategorii jest zadaniem względnie łatwym (należą do niej przede wszystkim te czynności, których dokonuje osoba fizyczna nieprowadząca w ogóle działalności profesjonalnej)⁵⁸, o tyle poważne trudności mogą towarzyszyć prawidłowemu zakwalifikowaniu danej czynności prawnej (umowy) jako związanej bezpośrednio lub jedynie pośrednio z prowadzoną przez podmiot działalnością gospodarczą (zawodową). Ograniczenie w art. 22¹ k.c. zakresu podmiotowego de-

⁵³ O „celu umowy” i metodach jego ustalania zob. Z. Radwański, [w:] Z. Radwański (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 2*, Warszawa 2008, s. 75-78.

⁵⁴ Kryteria te szczegółowo analizuje T. Pajor, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 235-236.

⁵⁵ Inaczej P. Mostowik, wyd. cyt., s. 42-43.

⁵⁶ Zob. przykład przedsiębiorcy budowlanego nabywającego cegły i cement w hurtowni do remontu własnego domu podany przez J. Pisulińskiego, [w:] J. Rajska (red.), *System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa. Tom 7*, Warszawa 2011, s. 177.

⁵⁷ Tak też M. Korpalski, „Nieprofesjonalista”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4(12), s. 27.

⁵⁸ S. Koroluk, wyd. cyt., s. 441.

fincji konsumenta wyłącznie do osób fizycznych sprawiło, że w praktyce obrotu gospodarczego kontrowersje towarzyszą przede wszystkim kwalifikacji tzw. umów mieszanych (ang. *mixed purposes contracts, mixed contracts*), służących jednocześnie zaspokojeniu potrzeb osobistych i zawodowych⁵⁹. Warto przy tym zauważyć, że definicje z art. 384 § 3 k.c. oraz art. 22¹ k.c. aż do przyjęcia dyrektywy 2011/83/UE ujmowały konsumenta szerzej, niż czynią to dyrektywy unijne, w których istnienie jakiegokolwiek związku (a więc zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego) pomiędzy działaniem osoby fizycznej a prowadzoną przez nią działalnością profesjonalną uniemożliwia uznanie jej za konsumenta. Choć *prima facie* w art. 2 pkt 1 dyrektywy 2011/83/UE utrzymano tradycyjne (wąskie) ujęcie konsumenta jako osoby fizycznej, która „w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą ani wykonywaniem wolnego zawodu”, niemniej jego wykładnia powinna uwzględniać także treść motywu 17 preambuły tej dyrektywy nakazującego, w odniesieniu do umów o podwójnym charakterze, uznanie za konsumenta również osoby fizycznej zawierającej umowę „w celach, które częściowo są związane z działalnością handlową danej osoby, a częściowo nie są z nią związane, a cel handlowy jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy”⁶⁰. Zmienione ujęcie konsumenta w dyrektywie 2011/83/UE skłoniło twórców projektu ustawy o prawach konsumenta⁶¹ do nadania nowej treści art. 22¹ k.c. poprzez wyeliminowanie elementu bezpośredniości z dotychczasowej definicji konsumenta (art. 22¹ § 1 k.c. projektu), przy jednoczesnym objęciu ochroną konsumentką („przepisy o ochronie konsumentów stosuje się również do...”) osoby fizycznej, która „dokonując czynności związanej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową, działa także w celu niezwiązanym z tą działalnością i cel ten przeważa” (art. 22¹ § 2 k.c. projektu). Zaproponowana zmiana spotkała się ze zdecydowaną krytyką⁶², co skłoniło

⁵⁹ K. Kańska, *Pojęcie konsumenta w Kodeksie cywilnym na tle tendencji europejskich*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 1, s. 41-42.

⁶⁰ O definicji konsumenta w projekcie dyrektywy 2011/83/UE zob. P. Kukuryk, *Definicje konsumenta w kodeksie cywilnym (obecnym i przyszłym) w kontekście najnowszych unijnych dyrektyw konsumentekich*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 5, s. 21-22. W zbliżony sposób pojęcie konsumenta definiuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumentekich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (dyrektywa w sprawie ADR w sporach konsumentekich; Dz.Urz. UE seria L 165/63 z dnia 18 czerwca 2013 r.) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 524/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie internetowego systemu rozstrzygania sporów konsumentekich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumentekich; Dz.Urz. UE seria L 165/1 z dnia 18 czerwca 2013 r.).

⁶¹ Art. 44 pkt 1 projektu ustawy o prawach konsumenta. Druk sejmowy nr 2076 z dnia 17 stycznia 2014 r. Przebieg procesu legislacyjnego na stronie <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2076> (dostęp 4 lipca 2014 r.).

⁶² Zob. przykładowo P. Kukuryk, wyd.cyt., s. 22-23; *Opinia Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 8 listopada 2013 r. w przedmiocie projektu ustawy o prawach konsumenta*, s. 1; tekst na stronie <http://www.krajowa.rada.sadownictwa.pl/>

ostatecznie ustawodawcę do utrzymania w znowelizowanym art. 22¹ k.c. dotychczasowego *status quo* w tym względzie⁶³. Pozostawienie definicji konsumenta w prawie niezmienionej formie nie oznacza jednak, że nadana jej treść nie powinna ulec zmianie. Zgodnie z postulatem prounijnej wykładni prawa krajowego interpretacja negatywnej przesłanki braku bezpośredniego związku dokonywanej czynności prawnej z działalnością profesjonalną osoby fizycznej musi bowiem uwzględniać także powołany już motyw 17 preambuły dyrektywy 2011/83/UE⁶⁴. W szczególności przyjęcie, że związek ten ma jedynie charakter pośredni, wymagać będzie ustalenia, na podstawie całokształtu okoliczności istniejących w chwili dokonywania czynności prawnej (zawarcia umowy), że określone dobro lub usługa zostały w przeważającej mierze nabyte w celu zaspokojenia potrzeb osobistych, niezwiązanych z prowadzoną działalnością profesjonalną osoby fizycznej⁶⁵. W razie wątpliwości, zgodnie z ogólną regułą rozkładu ciężaru dowodu z art. 6 k.c., okoliczność tę powinien wykazać podmiot aspirujący do uznania go za konsumenta⁶⁶.

Należy zauważyć, że praktyczna doniosłość analizowanej kwestii wzrosnie wraz z uchYLENIEM⁶⁷ z dniem 25 grudnia 2014 r. ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej⁶⁸, wdrażającej do prawa polskiego postanowienia dyrektywy 1999/44/WE w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji⁶⁹. Ustawa, inaczej niż dyrektywa 1999/44/WE, nie posługuje się określeniem „konsument”⁷⁰, wprowadzając w to miejsce pojęcie „kupujący”, którym jest osoba fizyczna nabywająca rzecz ruchomą (towar konsumpcyjny) w celu niezwiązanym z jej działalnością zawodową lub gospodarczą. Pomimo dostrzegalnych podobieństw tak określony kupujący nie jest tożsamy z konsumentem w rozumieniu Kodeksu cywilnego. Z zestawienia art. 1 ust. 1 SprzedKonU oraz

---

krs.pl/admin/files/opinie-i-stanowiska/131108%20020129%20pr%20konsumenta.pdf (dostęp 4 lipca 2014 r.).

⁶³ Jak zaznaczono we wcześniejszych uwagach, jedyna zmiana w art. 22¹ k.c. wprowadzona ustawą o prawach konsumenta polega na dookreśleniu drugiej strony (przedsiębiorcy), wobec której konsument dokonuje czynności prawnej.

⁶⁴ Tak również B. Sołtys, [w:] B. Kaczmarek-Templin, P. Stec, D. Szostek (red.), *Ustawa o prawach konsumenta...*, s. 292. O roli motywów we wdrażaniu aktów prawa unijnego do wewnętrznych porządków prawnych państw członkowskich zob. T. Klimas, J. Vaičiukaitė, *The law of recitals in European Community legislation*, „ILSA Journal of Int'l & Comparative Law” 2008, Vol. 15(1), s. 31.

⁶⁵ T. Pajor, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 237.

⁶⁶ P. Kukuryk, wyd.cyt., s. 23-24. Inaczej W. Kocot, *Nowe zasady zawierania i wykonywania umów z udziałem konsumentów (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 11, s. 47.

⁶⁷ Zob. art. 52 pkt 2 PrKonU.

⁶⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. nr 141 poz. 1176; dalej jako SprzedKonU).

⁶⁹ Dyrektywa 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.Urz. WE seria L 171/12 z dnia 7 lipca 1999 r.).

⁷⁰ Samo określenie „sprzedaż konsumencka” zostało przez ustawodawcę użyte jedynie dwukrotnie: w tytule ustawy oraz jej rozdziału 1.

art. 22¹ k.c. wynika, że choć obie definicje oparto na kryterium związku dokonywanej przez osobę fizyczną czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową, to ustawę o sprzedaży konsumenckiej stosuje się wyłącznie wtedy, gdy zawierana przez kupującego umowa nie pozostaje w jakimkolwiek związku (*lege non distinguente* zarówno bezpośrednim, jak i pośrednim) z tą działalnością⁷¹. *De lege lata* nie istnieje zatem problem stosowania przepisów o sprzedaży konsumenckiej do tzw. umów mieszanych. Jednym ze skutków retranspozycji dyrektywy 1999/44/WE do Kodeksu cywilnego będzie natomiast zastąpienie autonomicznego określenia kupującego jednolitym pojęciem konsumenta zgodnym z art. 22¹ k.c. i w konsekwencji przyznanie pewnych szczególnych uprawnień z tytułu rękojmi za wady również tym kupującym-osobom fizycznym, dla których umowa sprzedaży pozostawać będzie w pośrednim jedynie związku z ich działalnością gospodarczą bądź zawodową⁷².

Choć ustawodawca w kodeksowych definicjach konsumenta wskazuje na „działalność gospodarczą” (w uchylonym art. 384 § 3 k.c.) albo „działalność gospodarczą lub zawodową” (w art. 22¹ k.c.), z którą aktywność konsumenta nie może pozostawać w bezpośrednim związku, nie określa sposobu interpretacji tych pojęć na użytek prawa cywilnego. Milczenie ustawodawcy uzasadnia, zdaniem większości autorów⁷³, pomocnicze odwołanie się do definicji publicznoprawnej zawartej obecnie w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej⁷⁴. Pomijając w tym miejscu kwestie szczegółowe, obszernie omówione już w literaturze, wypada ograniczyć się do stwierdzenia, że chodzi tu o działalność wykonywaną w sposób zarobkowy, zorganizowany i ciągły⁷⁵. Te same kryteria należy odnieść także do działalności zawodowej (w szczególności polegającej na wykonywaniu tzw. wolnego zawodu), wymienionej w art. 22¹ k.c. obok działalności gospodarczej, zgodnie zaś z art. 2 SDGU traktowanej jako jeden z rodzajów tej działalności⁷⁶. Warto w tym miejscu dodać, że choć definicja konsumenta z uchylonego art. 384 § 3 k.c. nie odwoływała się wprost do działalności zawodowej, niemniej zakresem pojęcia „działalność gospodarcza” obejmowano na ogół także działalność zawodową⁷⁷. Taka wykładnia była zgodna

⁷¹ J. Pisuliński, [w:] J. Rajski (red.), *System... Tom 7*, s. 177.

⁷² Zob. np. art. 556² k.c., art. 557 § 2 k.c., art. 560 § 2 k.c. Pamiętać przy tym należy o semiimperatywnym (co do zasady) charakterze regulacji odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi względem kupującego-konsumenta (art. 558 § 1 k.c.).

⁷³ Tak (wśród wielu) M. Pazdan, [w:] M. Safjan (red.), *System... Tom 1*, s. 1000.

⁷⁴ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U z 2013 r., poz. 672 ze zm.; dalej jako SDGU). Poprzednio działalność gospodarczą definiował (w zbliżony sposób) art. 2 ust. 1 PrDGU.

⁷⁵ Z. Radwański zwraca jednak uwagę, że w obszarze prawa cywilnego powyższe cechy należy traktować w kategoriach typologicznych, przy uwzględnieniu różnej intensywności ich występowania. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 206.

⁷⁶ Tak również J. Pisuliński, [w:] J. Rajski (red.), *System... Tom 7*, s. 178.

⁷⁷ O wzajemnym stosunku tych pojęć zob. J. Frąckowiak [w:] M. Safjan (red.), *System... Tom 1*, s. 1005. Inaczej na gruncie ustawy Prawo działalności gospodarczej E. Łętowska, zdaniem której pojęcia te pozostają w stosunku krzyżowania. E. Łętowska, *wyd.cyt.*, s. 87.

z definicjami konsumenta przyjętymi w dyrektywach unijnych, w których dla określenia działalności o charakterze profesjonalnym i zarobkowym wskazuje się z reguły obok działalności gospodarczej także na działalność handlową, rzemieślniczą oraz zawodową (niekiedy określaną jako wykonywanie wolnego zawodu)⁷⁸.

4. Zakończenie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że konsument wciąż nie doczekał się w prawie polskim definicji w pełni odpowiadającej rozumieniu tego pojęcia ustalonemu w oparciu o treść unijnych dyrektyw konsumenckich. Paradoksem jest zatem, że każda z kodeksowych definicji konsumenta została sformułowana w ustawie (odpowiednio z lat 2000, 2003 i 2014), której deklarowanym celem było dążenie do zapewnienia zgodności polskiego prawa cywilnego z prawem unijnym.

Podniesione w artykule zastrzeżenia odnoszą się przede wszystkim do przedmiotowego aspektu definicji konsumenta, wskazującego na rodzaj aktywności podejmowanej przez ten podmiot. Choć „dokonywanie czynności prawnej” użyte w art. 22¹ k.c. ma szerszy zakres znaczeniowy w stosunku do „zawierania umowy” z art. 384 § 3 k.c., obejmując także jednostronne czynności prawne, niemniej nie odpowiada ono w pełni „działaniu”, którym definiując konsumenta, konsekwentnie posługują się dyrektywy unijne. Postulowane przez niektórych autorów oderwanie konsumenta od dokonywanej przez niego czynności prawnej ma szczególne znaczenie dla ochrony tego podmiotu przed jednostronnymi działaniami przedsiębiorcy (zwłaszcza poprzedzającymi zawarcie umowy). Szkoda, że nowelizując art. 22¹ k.c., ustawodawca nie zdecydował się na uzgodnienie tego aspektu definicji konsumenta z prawem unijnym. Na aprobatę zasługuje natomiast rezygnacja w trakcie prac parlamentarnych z próby wdrożenia do Kodeksu cywilnego motywu 17 preambuły dyrektywy 2011/83/UE, odnoszącego się do tzw. umów mieszanych. Wydaje się, że analogiczny rezultat można osiągnąć w drodze prounijnej (zgodnej dyrektywą 2011/83/UE) wykładni wyrażonej w art. 22¹ k.c. negatywnej przesłanki braku bezpośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową konsumenta. Problem umów mieszanych, jak wykazano w artykule, nabierze dopiero szczególnego znaczenia w związku z uchynieniem z dniem 25 grudnia 2014 r. ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej operującej *de lege lata* w miejsce konsumenta autonomicznym pojęciem kupującego.

W aspekcie podmiotowym kodeksowa definicja konsumenta przeszła znamiennej ewolucję. Krytyka jednostronnego charakteru obecnej definicji sprawiła, że w znowelizowanym art. 22¹ k.c. powrócono do ujmowania konsumenta jako podmiotu pozostającego w relacji z przedsiębiorcą, tak jak czynił to pierwotnie art. 384 § 3 k.c. Zmianę tę należy ocenić w zasadzie pozytywnie (choć problematyczna może być kwestia ochrony osoby fizycznej spełniającej pozostałe przesłanki uznania

⁷⁸ T. Pajor, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 233.

z konsumenta w stosunkach z podmiotami prowadzącymi działalność profesjonalną niebędącymi jednak przedsiębiorcami). Za zgodne z prawem unijnym (zwłaszcza w kontekście zwrotu dyrektyw konsumenckich w kierunku harmonizacji maksymalnej) należy natomiast uznać ograniczenie zakresu podmiotowego konsumentów w art. 22¹ k.c. wyłącznie do osób fizycznych.

Literatura

- Bieniek G. (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, tom 1*, Warszawa 2002.
- Ebers M., *The notion of "consumer"*, [w:] *Consumer Law Compendium. Comparative Analysis*, University of Bielefeld.
- Frąckowiak J., *Instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003, nr 6.
- Gnela B., *Pojęcie konsumenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim*, [w:] B. Gnela (red.), *Ochrona konsumenta usług finansowych. Wybrane zagadnienia prawne*, Warszawa 2007.
- Gnela B., *Problem zgodności niektórych definicji i instytucji polskiego prawa konsumenckiego z prawem unijnym*, [w:] J. Frąckowiak, R. Stefanicki (red.), *Ochrona konsumenta w prawie polskim na tle koncepcji effet utile*, Wrocław 2011.
- Gnela B., *Tworzenie nowego systemu ochrony konsumenta w prawie polskim*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie, Prace Naukowe nr 5, 2000.
- Gnela B., *Umowa konsumencka w polskim prawie cywilnym i prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2013.
- Gniewek E., Machnikowski P., *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Hesselink M., *Towards a Sharp Distinction between b2b and b2c? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive*, „European Review of Private Law” 2010, no. 1.
- Kaczmarek-Templin B., Stec P., Szostek D. (red.), *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz*, Warszawa 2014.
- Kańska K., *Pojęcie konsumenta w Kodeksie cywilnym na tle tendencji europejskich*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 1.
- Katner W.J., *Przedsiębiorca i konsument w projekcie Księgi pierwszej Kodeksu cywilnego – do czego zmierza Komisja Kodyfikacyjna?*, [w:] M. Modrzejewska (red.), *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, Warszawa 2010.
- Kidyba A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, Warszawa 2009.
- Kingisepp M., Värva A., *The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive – a Significant Change of Paradigm?*, „Juridica International” 2011, nr XVIII.
- Klimas T., Vaičiukaitė J., *The law of recitals in European Community legislation*, „ILSA Journal of Int'l & Comparative Law” 2008, Vol. 15(1).
- Kocot W., *Nowe zasady zawierania i wykonywania umów z udziałem konsumentów (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 11.
- Koroluk S., *Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 10.
- Korpalski M., *„Nieprofesjonalista”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą*, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4(12).
- Kukuryk P., *Definicje konsumenta w kodeksie cywilnym (obecnym i przyszłym) w kontekście najnowszych unijnych dyrektyw konsumenckich*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 5.

- Kunkiel-Kryńska A., *Metody harmonizacji prawa konsumenckiego w Unii Europejskiej i ich wpływ na procesy implementacyjne w państwach członkowskich*, Warszawa 2013.
- Łętowska E., *Ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2001.
- Malarewicz A., *Konsument a reklama. Studium cywilnoprawne*, Warszawa 2009.
- Mostowik P., *Uwagi dotyczące rozwoju prawa konsumenckiego na tle nowelizacji kodeksu cywilnego z 2003 r.*, „Radca Prawny” 2003, nr 4.
- Pyziak-Szafnicka M. (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Pecyna M., *Komentarz do zmiany art.22(1) Kodeksu cywilnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 49 poz. 408*, [w:] M. Olczyk, M. Pecyna, *Komentarz do niektórych przepisów kodeksu cywilnego, zmienionych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.03.49.408)*; tekst (w wersji elektronicznej) System Informacji Prawnej Lex/el. 2003.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2002.
- Radwański Z., *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r.*, „Przegląd Sądowy” 2003.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009.
- Radwański Z. (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 2*, Warszawa 2008.
- Rajski J. (red.), *System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa. Tom 7*, Warszawa 2011.
- Safjan M. (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 1*, Warszawa 2007.
- Skory M., *Znaczenie kodeksowej definicji konsumenta dla wyodrębnienia tzw. obrotu konsumenckiego*, [w:] J. Frąckowiak (red.), *Przegląd prawa i administracji. Tom LXIV. Rozprawy z prawa handlowego*, Wrocław 2004.
- Włodyka S. (red.), *System prawa handlowego. Prawo umów handlowych. Tom 5*, Warszawa 2006.

EVOLUTION OF THE NOTION OF ”CONSUMER” IN THE POLISH CIVIL LAW

Summary: The recently completed legislative work which aim was to enforce the decisions of the 2011/83/EU Directive into Polish law on consumer rights encouraged further discussions about the optimal shape of the Civil Code definition of a consumer. The main point of this paper is to present the evolution of the term of consumer in the Polish Civil Law in a concise way. In particular, the paper makes an analysis of the Civil Law definitions as formulated consecutively in Article 384, Item 3 of the Civil Code and in Article 22¹ of the Civil Code (in valid wording before and after the amendment which was introduced by the 30 May 2014 Act on consumer rights). The benchmark for the discussion in question was the term of consumer as defined by the European Union Law. Undoubtedly both the definition of the term of consumer and the accepted way of interpreting it have to be in accordance with the European Union Law.

Keywords: notion of consumer, definition, evolution, implementation of EU law, Civil Code.